

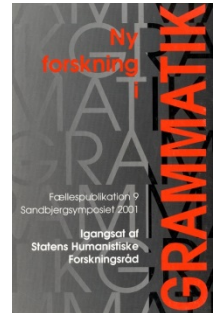
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Tempus i spansk

Forfatter: Kjær Jensen

Kilde: H. Leth Andersen, K. Jensen og H. Nølke (red.).
Ny Forskning i Grammatik 9, 2002, s. 185-204

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2002

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Tempus i spansk

Kjær Jensen

1. Indledning

Med basis i instruksionssemantik og relevanst teori analyseres presente, pretérito imperfecto og pretérito indefinido med henblik på at finde ud af hvad der er kodet i de forskellige tempora og dermed give en definition af tempusfleksiverne. Der går ud fra at tempusfleksiverne har en begrænset, men konstant betydning. Det søges vist at de mange betydninger der i adskillige grammatikker tillægges fleksiverne kommer andetsteds fra, fra andre sætningsled eller fra teksten. Der er hentet inspiration og ideer hos Peter Harder (1996), Torben Thrane (1997) og Figueras, C. & Marisa Santiago (2000).

2. Kort om det spanske tempussystem

Det spanske tempussystem minder meget om det franske og det italienske, med de to iøjnefaldende datider: pretérito imperfecto – pretérito indefinido; imparfait – passé simple, imperfetto – passato remoto

Usammensatte tider

Presente:	cantas
Pretérito indefinido:	cantaste
Pretérito imperfecto:	cantabas
Futuro:	cantarás
Condicional:	cantarías

Sammensatte tider

Pretérito perfecto:	has cantado
Pluscuamperfecto:	habías cantado
(Pretérito anterior:	hubiste cantado)
Futuro perfecto:	habrás cantado
Condicional perfecto:	habrías cantado

Perifraser:

Vas a cantar
etc.

Af de usammensatte tempora forholder presente, pretérito indefinido og futuro sig direkte til udsigelsestidspunktet, mens de to andre relaterer sig til en anden tempus som de forudsætter og placerer sig i forhold til. Den spanske pretérito indefinido er et levende tempus der bruges også i det talte sprog i modsætning til den franske passé défini. Pretérito anterior derimod må betragtes som et tempus der er forsvundet fra talesproget og de fleste skriftsprogsgenrer.

2.1. Grammatisk tid

Grammatisk tid – tempus – tager sit udgangspunkt i udsigelsestidspunktet, m.a.o. tempus er fleksibel, idet udgangspunktet er den talendes tid. Spanske tempora angiver om noget ligger før, efter eller er samtidigt med udsigelsestidspunktet eller et andet tempus. Tempusfleksiverne opfattes her som sproglige midler vi bruger til at organisere informationer med. I sig selv har de intet med kalendertid at gøre omend de kan kombineres som fx i *Ayer; el 27 de marzo de 2001, vino Juan*. ‘I går, den 27 marts 2002, kom Juan’.

Der er en relation til “virkeligheden”, men tempus repræsenterer ikke eller afspejler ikke virkeligheden. De sproglige tempora er nogle midler vi anvender på State of Affairs (= situation eller eventualitet) for at danne propositioner.

The state-of-affairs, herefter benævnt situation, er den begrebsmæssige kerne i sætningen. En situation kan ikke være sand eller falsk. En situation kunne fx være “Peter-sove-på-sofa”. Vi får en proposition ved at sætte verbet i en tempusform *Peter sover/sov/vil sove på sofaen*. Og denne proposition kan bekræftes eller afkræftes i henhold til vort kendskab til “virkeligheden” eller til noget uvirkeligt som fx en opdigtet historie.

Betydningsdannelsen opfattes her som en kognitiv proces som vi kan følge når modtageren afkoder en sproglig ytring. De sproglige elementer, ordene, fleksiverne, etc. peger på forskellig vis på “noget som findes i hjernen”. Substantiver, adjektiver og verber peger på kategorier, hvorimod artikler, tempusfleksiver, etc. giver en instruks om hvad modtageren skal gøre ved kategorien. Når modtageren hører lydene i ordet ‘bilen’, aktiveres kategorien ‘bil’ i hans hjerne, og fleksivet ‘-en’ giver ham en instruks om at han skal (og kan) identificere et eksem-

plar af kategorien ‘bil’. Sproglig betydning skabes på basis af de sproglige informationer i en interpretationsproces i modtagerens hjerne. Den analytiske synsvinkel er rettet mod modtager, ikke mod afsender eftersom det kan være svært at vide med sikkerhed hvad afsender har tænkt. Når der i det følgende tales om afsender og modtager, menes der afsender og modtager i en kommunikationssituation.

Eksempelvis kan presente give følgende instruks til modtageren: Forstå denne situation som gyldig samtidig med udsigelsestidspunktet. En sådan definition indebærer for det første en instruks til modtageren om at identificere et gyldighedstidspunkt og dermed etablere en relation til virkeligheden eller en opdigtet historie. For det andet viser instruksen at temporas funktioner er at pege imod noget (deixis), enten udsigelsestidspunktet, et punkt før udsigelsestidspunktet eller et punkt efter udsigelsestidspunktet. Tempora angiver retninger og er ikke “reelle” tider som det vi måler med kalender eller ur.

Dvs. tempus “står ikke for noget”, men er instrukser om hvordan situationen skal forstås. Tempus er en betragtningsmåde eller måde at organisere informationer på. Tempus er som nogle briller hvorigennem vi kigger.

2.2. *Spanske eksempler på den samme situation i forskellige tempora – forskellige briller*

Følgende eksempler viser at den samme, uændrede situation må tolkes forskelligt alt efter de forskellige tempora der anvendes. Det eneste der ændres i de følgende fem sætninger er verbalets tempus.

- (1) Abandonó la casa aquella misma tarde; diez días después **alquiló** un apartamento en el otro extremo de la ciudad
 ‘Han forlod hjemmet samme aften; ti dage senere lejede han en lejlighed i den anden ende af byen’
 Abandonó la casa aquella misma tarde; diez días después **alquilaba** un apartamento en el otro extremo de la ciudad
 Abandonó la casa aquella misma tarde; diez días después **alquilaría** un apartamento en el otro extremo de la ciudad
 Abandonó la casa aquella misma tarde; diez días después **había alquilado** un apartamento en el otro extremo de la ciudad

Abandonó la casa aquella misma tarde; diez días después **habría alquilado** un apartamento en el otro extremo de la ciudad (GDLE: 3064)

2.3. *Hvilken betydning er kodet i tempus?*

Umiddelbart vil man synes der er grænser for hvor megen information der kan ligge i et fleksiv som *-aba*, *-ó*, men iflg. grammatikkerne synes der at ligge mange forskellige betydninger: fortidighed, samtidighed, gentagelse, beskrivelse, fremtid, høflighed etc. Ud over disse temporale og modale betydninger ligger der betydninger af person, tal og modus. Det har været hævdet at der skulle bestå et styringsforhold mellem adverbialer og tempusbrug. Det synes ikke at være tilfældet fordi de pågældende regler i grammatikkerne indeholder “oftest”, “dog ikke altid” o.l. der røber at det må være regler der bygger på høj frekvens.

I denne artikel går der ud fra den opfattelse at der ligger en begrænset, præcis betydning i tempusfleksivet, men at denne betydning til gengæld vil være at finde i alle anvendelser af det pågældende tempus. En støtte for opfattelsen af den begrænsede betydning kunne være at børn selv i ret ung alder behersker tempussystemet, måske endda selv bruger tempussystemet kreativt – der tænkes her på børns brug af datid ved begyndelse af leg: Nu var jeg Robin Hood, ikke?

3. Presente

Presente kan defineres således: Forstå denne situation som gyldig samtidig med udsigelsestidspunktet. I (2) får modtageren instruksen: Det her gælder i nutiden (dvs. samtidigt med udsigelsestidspunktet).¹

(2) El niño **llora** ‘Barnet græder’

I (3) får præsensfleksivet modtageren til at tolke udsagnet som sandt nu. Det er en kendsgerning at sådan forholder det sig: Alle/de fleste regner med et sekstog. Udsagnet er gyldigt og sandt allerede nu, nogen tid før afgang. Selve begivenheden, “afgangen”, finder først sted senere.

1. Når presente bruges i løgnehistorier, er instruksen den samme. Sproget har ikke midler til at skelne mellem en sandfærdig og en usandfærdig ytring.

Selvfølgelig kan man altid betvivle togplanen, men det er ikke aktuelt fordi præsens instruerer os om at vi skal opfatte sætningen som sand nu.

- (3) El tren **sale** mañana a las seis ‘Toget går kl. 6 i morgen’

Præsensfleksivet i *desde hace*-konstruktioner (svarende til præsens i de franske *depuis*-konstruktioner) har samme betydning. Den eneste grund til speciel omtale af konstruktionen i en grammatik er at denne spanske tempusbrug er afvigende fra dansk; omtalen hører altså rettelig hjemme i en kontrastiv grammatik.

- (4) Inés y yo **somos** novios **desde hace** un año ‘Inés og jeg har været kærester i et år’

Presente i en isoleret sætning som (5) vil i overensstemmelse med instruksen blive tolket som “gyldig” i nutiden, dvs. en konstatering.

- (5) El agente **vende** los artículos ‘Repræsentanten **sælger** varerne’

Men hvis sætningen sættes ind i fx en kontrakt eller en kontraktlignende sammenhæng (6) må modtageren af relevansgrunde tolke den deontisk (= skal sælge). Betydningsændringen skyldes ikke præsensfleksivet, men pragmatikken (evt. tekstgenren). Denne betydning omtales her for at vise at presente ikke er årsag til betydninger som denne og lignende, men blot tillader denne læsning i en interaktiv tolkningsproces.

- (6) El agente **vende** los artículos que le han sido confiados por cuenta de la empresa
‘Repræsentanten **skal sælge** de varer han har fået overdraget for firmaets regning’

Af de følgende eksempler fremgår det ligeledes at de forskellige nuancer skyldes andre led i sætningen eller vort kendskab til verden.

- (7) Siempre **bebe** leche ‘Han drikker altid mælk’
 (8) El niño **bebe** solo ‘Barnet kan selv drikke’
 (9) **Bebe** demasiado/contínuamente ‘Han drikker for meget/ hele tiden’
 (10) Se lo explica todo y luego **bebe** ‘Han forklarer ham alt og drikker derefter (= giver sig til at drikke)’

- (11) **Duermo** poco ‘Jeg sover [normalt] kun lidt’
 (12) **Juego** al fútbol, pero hoy no me apetece ‘Jeg spiller fodbold, men i dag har jeg ikke lyst’

At sætninger i presente hyppigst er imperfektive (13) og sjældent perfektive, skyldes at perfektivitet vanskeligt kan forbindes med et tidspunkt, men det har intet at gøre med fleksivet.

- (13) **Trabaja** en Madrid, pero **vive** en Toledo ‘Han arbejder i Madrid, men bor i Toledo’

Presente med perfektivisk betydning forekommer fx i referater fra fodboldkampe.

- (14) Va a disparar ... **dispara** ... goool (GDLE: 2968) ‘Han skal til at skyde ... nu skyder han ... mååål’

Den såkaldte **historiske præsens** (15) er også i overensstemmelse med presentes instruks: Forstå situationen som gyldig samtidig med udsigelsestidspunktet. Presente virker som et par briller i kraft af hvilke modtageren skal tolke sætningen som nutidig uagtet situationen “i virkeligheden” er placeret før udsigelsestidspunktet. Presente er en anskuelsesmåde, ikke en refleks af kronologisk tid. Modtageren tolker sætningen ud fra en helhedsanalyse, og hans virkelighedsopfattelse bliver ikke ændret. Ret beset er der ikke brug for at tale om metaforisk brug af presente. Normalt hævdes det at historisk præsens har en livlig, dramatiserende effekt. Historisk præsens skal også betragtes på tekstniveau: I en fortidig sammenhæng, i en narrativ del af diskursen bruges presente, ofte i en beretning om en række hurtigt efter hinanden følgende situationer (Jf. Comrie (1987: 77)).

- (15) Y entonces **va** el tío, **se acerca** y **me dice**... ‘Så dukker ham fyren op, han kommer hen til mig og siger ...’²

2. Som set ovenfor i (13) bruges presente typisk imperfektivt ligesom imperfecto, hvorfor der kan være god grund til at sammenholde den historiske præsens med pittoresk imperfecto (48). Fortælleteknisk bruges de begge til at signalere noget narrativt: Presente angiver en koncentreret, dramatisk serie af situationer, pittoresk imperfecto markerer slutscenen i en sammenhængende serie af situationer, se (48).

Præsensfleksivet udtrykker kun at udsagnet gælder nu, men siger ikke om situationen indtræffer lige nu, om det er en gentagelse, om det er en tilstand eller en indtrædende begivenhed. Det er noget andet i sætningen eller i teksten der fremkalder disse betydninger. Mens presenten tillader alle disse betydninger, præciserer perifraseren *estar*+gerundio at situationen realiseres samtidigt med udsigelsestidspunktet.

4. Pretérito indefinido

Pretérito indefinido kan defineres således: Find et punkt eller interval før udsigelsestidspunktet hvor situationen var gyldig og knyt den hertil.

Situationen skal ansues i sin helhed, dvs. modtageren skal ikke se på dens interne dele såsom begyndelse, midte eller afslutning (16)

(16) **Tuvo** miedo ‘Han var/blev bange’

Ofte hævdes det at pretérito indefinido angiver succession eller rækkefølge. I (17) ses en række verbaler i pretérito indefinido, og umiddelbart opfatter modtageren de tre fremhævede verbaler som betegnelser for succession eller rækkefølge.

(17) **Entró, saludó, compró** algo y se marchó. ‘Han kom ind, hilste, købte noget og gik igen’

Men sammenlign med sætningerne i eksempel (18) - (19) hvor de fremhævede verbaler i pretérito indefinido ikke angiver succession: “**fuieron**” følger ikke efter de andre fremhævede verbaler i (18), og “**giró**” følger ikke efter “**probó**” i (19). Det er altså ud fra vort kendskab til verden at vi indfortolker en succession når det er muligt. Pretérito indefinido rummer kun instruks om at situationen skal placeres før udsigelsestidspunktet.

(18) Juan Vitta **sucumbió** a la depresión, **renunció** a comer, **durmió** mal, **perdió** el norte, y **optó** por la solución compasiva de morirse de una vez y no morirse millones de veces cada día. Estaba pálido, se le dormía un brazo, tenía la respiración difícil y el sueño sobresaltado. Sus únicos diálogos **fuieron** entonces con

sus parientes muertos que veía en carne y hueso alrededor de su cama. (García Márquez (1996: 77))

‘Juan Vitta **bukkede under** for depressionen, han **opgav** at spise, **sov** dårligt, **blev rundt på gulvet** og **valgte** den ynkelige løsning at dø på en gang i stedet for at dø en million gange hver dag. Han var bleg, den ene arm sov, han havde svært ved at trække vejret og han sov uroligt. De eneste han snakkede med, **var** dengang de afdøde slægtninge som han så i kød og blod omkring sin seng.’

(19) Copérnico **probó** que la tierra **giró** alrededor del sol (Gutiérrez (1995: 29)) ‘Copernicus beviste at jorden havde drejet rundt om solen’³

I sætningerne (20) - (21) er der tilsyneladende krav om succession, men det må være konjunktionen *y* der ved denne type verber (aktionsverber) kræver denne tolkning. *Y* sætter de to situationer (i indefinido) i relation til hinanden, og så må den “virkelige” rækkefølge respekteres (ikonisk sprogbrug). Hvis de to situationer som i (22) ikke er forbundne ved en konjunktion, er der ingen krav til rækkefølge, og modtageren indfortolker en relevant betydning, fx årsag.

- (20) Saltó del octavo piso y murió ‘Han sprang ud fra ottende sal og døde’
- (21) *Murió ayer y saltó del octavo piso ‘*Han døde i går og sprang ud fra ottende sal’
- (22) Murió ayer. Saltó del octavo piso ‘Han døde i går. Han sprang ud fra ottende sal’

Den ingressive betydning, der i grammatikkerne ofte omtales som typisk for pretérito indefinido, er ligeledes en følge af tekstsammenhængen som det ses i (23) og (24). I (23) er det ledsætningen der får modtageren til at finde frem til en ingressiv betydning, jf. (16).

- (23) **Tuve** miedo cuando me amenazó ‘Jeg **blev bange** da han truede mig’

3. Jf. *Luisa me contó que a los 10 años tuvo la rubeola* ‘Luisa fortalte mig at hun som tiårig **havde haft** røde hunde’. Med *girar* i imperfecto fås betydningen *noget stadigt varende*, se afsnit 5.

- (24) Aquella gripe fue espantosa. **Tuve** fiebre una semana entera
‘Det var en frygtelig influenza. Jeg **havde** feber en hel uge’

5. Pretérito imperfecto

Pretérito imperfecto kan defineres sådan: Ansku en intern del af situationen og sæt den i relation til en anden situation placeret før udsigelsestidspunktet.

“Ansku en intern del af situationen” skal forstås sådan at begyndelse og afslutning af situationen er irrelevante; muligvis er situationen blevet påbegyndt, afsluttet og fuldbyrdet, muligvis ikke (Jf. GDLE: 3138). I imperfecto skal situationen **sættes i relation til**, “forankres” til et andet verbal.

5.1. Imperfecto i relation til en anden situation placeret før udsigelsestidspunktet

Man kan ikke fortælle noget, fx en historie, alene i imperfecto. Hvis man blot siger som i (25), vil modtageren føle sig foranlediget til at fremkomme med et spørgsmål som i (26).

- (25) *Esta mañana **salía** de casa a las ocho. (jf. Gutiérrez (1995: 28))
‘*I morges var jeg på vej hjemmefra kl. otte’
(26) Y ¿qué **pasó**? ‘Og hvad skete der så?’

men man kan udmærket fremsætte den samme situation i pretérito indefinido (27). Tilhøreren vil opfatte det som en fuldstændig meddelelse.

- (27) Esta mañana **salí** de casa a las ocho ‘I morges gik jeg hjemmefra kl. 8’

Når imperfecto relaterer sig til et verbal i pretérito indefinido, bliver tolkningen typisk **samtidighed** som i (28) - (31):

- (28) María salió mientras Pablo **dormía** ‘Maria gik medens Pablo sov’
(29) Cuando acabó la guerra, ella **tenía** ocho años (Figueras, C. & Marisa Santiago (2000)) ‘Da krigen sluttede, var hun otte år’

- (30) Me dijo que **estudiaba** química ‘Han sagde til mig at hun studerede kemi’
- (31) Soñé que **estaba** en Canarias ‘Jeg drømte at jeg var på De Kanariske Øer’

Men imperfecto angiver ikke altid samtidighed med et andet verbal. I (32) - (33) kan de to situationer ikke være samtidige. I (32) angives noget der **tidsmæssigt er placeret før** *dijo*; i (33) noget der **tidsmæssigt er placeret efter** *dijo*. Eftersom imperfecto instruerer om en intern del af situationen, kan modtageren intet vide om begyndelse eller afslutning. Situationen kan derfor ligge før, efter eller være samtidig med pretérito indefinido.

- (32) Juan me dijo ayer [2002] que en 1997 su hermana **estaba** embarazada
 ‘Juan sagde i går [2002] at i 1997 var hans søster gravid’
- (33) Dijo que **se quedaba** en casa aquella tarde (Figueras, C. & Marisa Santiago (2000)) ‘Han sagde at han ville blive hjemme den aften’

I (33) kan modtageren ikke afgøre med sikkerhed at handlingen blev realiseret, for det er muligt at fortsætte sætningen *pero tuvo que salir a ver a un cliente* ‘men han blev nødt til at tage ud til en kunde’.

En situation i imperfecto kan blive placeret efter udsigelsestidspunktet som i (34).

- (34) Dijo que **se quedaba** en casa mañana ‘Han sagde at han ville blive hjemme i morgen’

Ud fra de faktiske oplysninger i sætningen (datoer, tidsadverbialer, etc) eller fra vort kendskab til verden indfortolker vi en relevant betydning fordi vi forventer at den talende vil meddele os noget relevant.

For senere, i (39) - (42), at kunne kontrastere pretérito imperfecto med pretérito indefinido anføres i (35) - (38) nogle sætninger i indefinido ifølge hvilken situationen skal placeres i fortiden. I overensstemmelse hermed tolker modtageren i (35) - (38) situationen som realiseret, som et faktum.

- (35) Ayer **se fue** a París 'I går tog han til Paris'
 (36) Ana **lloró** 'Ana græd'
 (37) El único tren **salió** a las seis 'Det eneste tog gik kl. seks'
 (38) Me dijeron que el único tren **salió** a las seis 'Man fortalte mig at det eneste tog gik kl. seks'

Men i (39) instruerer imperfecto om at modtager skal anskue en intern del af situationen og se den i relation til verbalet *dijeron*. Da imperfecto intet oplyser om at situationen blev afsluttet, kan modtageren ikke med sikkerhed tolke at handlingen blev fuldbyrdet, modsat (35) og (38) hvor der foreligger fuldbyrdede situationer. I (39) kan man fortsætte sætningen med *pero cayó enfermo* 'men han blev syg'.

- (39) -¿Qué sabes de Juan? -Me dijeron que **se iba** a París ayer 'Hvad ved du om Juan? Man sagde at han skulle til Paris i går'

Det anførende verbal, *dijeron*, kan udelades (40), især hvis afsender formoder det er kendt af modtageren. Modtageren må efter omstændighederne tolke at nogen har sagt at Juan skulle til Paris, eller at det var planen. (Set fra afsenders synspunkt kunne denne regel formuleres som "den talende står ikke inde for at han faktisk kom af sted"). Dette eksempel viser at en anden person end afsenderen kommer til orde i teksten takket være imperfecto (polyfonisk sprogbrug).

- (40) -¿Qué sabes de Juan? -Ayer **se iba** a París (Jf. Figueras, C. & Marisa Santiago (2000)) 'Hvad ved du om Juan? – I går skulle han til Paris'

Heller ikke i (41) kan modtageren med sikkerhed tolke at Ana faktisk græd, og denne betydning støttes af *parece que*. I (41) og (42) er der tale om polyfoni.

- (41) Parece que Ana **lloraba** 'Det lader til at Ana græd'
 (42) Eran las nueve. El único tren **salía** a las seis. 'Klokken var ni. Det eneste tog var gået / skulle gå klokken seks (dvs. kl. 6 samme dag eller den følgende morgen)'

I (43) hvor det anførende verbal også er "udeladt" ses den tidsmæssige placering af situationen at være helt uafhængig af udsigelsestidspunktet.

- (43) Ya son las once, ¿a qué hora **llamaba** mi mujer? ‘Den er allerede elleve. Hvornår var det min kone ville ringe?’

Ovenstående eksempler (39) - (43) viser at imperfecto i alle tilfælde instruerer om en intern del af situationen, men uanset om kilden angives eller ikke, får modtageren mulighed for at tolke det som om den talende lægger afstand til sandheden i udsagnet. Dette er blevet kaldt en modal værdi: neutral holdning hos den talende, men pretérito imperfecto er brugt i overensstemmelse med definitionen. Denne brug af imperfecto er hyppig i talt spansk, men konkurrerer i en del tilfælde med condicional (= fortids fremtid). Det er langt fra altid nødvendigt at underforstå et anførende verbum, men ofte synes det at dreje sig om noget der har været fremme tidligere i samtalen fx i (43) - (44).

Der kan komme flere forskellige betydninger ud af denne anvendelse: overraskelse, bebrejdelse etc. (45) der udtrykker overraskelse, må tolkes som om den talende tænker tilbage på at han spurgte sig selv: Hvem mon der ringer på? Ligeså i (46) der udtrykker bebrejdelse.

- (44) Tu novia **venía a verte** mañana, ¿verdad? (Gutiérrez (1995: 52)) ‘Din kæreste ville komme i morgen, ikke?’
 (45) ¡Anda! Si **eras** tú ... ¡Qué alegría! (Gutiérrez (1995: 52)) ‘Næh, er det dig. Hvor dejligt!’
 (46) ¿Qué te **figurabas**, Pablo? ¿Que **era** tonta? (Gutiérrez (1995: 53)) ‘Hvad forestiller du dig, Pablo? At hun er dum?’

(Jf. senere i teksten, 5.3., hvor der omtales anvendelse af imperfecto uden relation til et verbal i fortid.)

Sammenlign (32) hvor det overordnede verbal står i pretérito indefinido, med (47) hvor der findes en presente som anførende verbal. Her kan der foreligge referat af et tidligere udsagn (med *dijo*), men dette *dijo* er blevet erstattet af presente *dice* fordi sætningen stadig har gyldighed, dvs. *dice* = *dijo*, jf. (2).

- (47) **Dice** que su hermana estaba embarazada [en 1997] ‘Han siger at hans søster var gravid [i 1997]’ (= han sagde og siger stadig-væk ...)

(48) viser et stilistisk raffinement: Inde i en tekst og efter en tidsangivelse såsom en dato eller et tidsadverbial fx *poco más tarde*, der præciserer at vi er i fortid, står en imperfecto hvor man ville forvente en pretérito indefinido og hvor man kan finde en pretérito indefinido. Effekten af denne **pittoreske imperfecto** hævdes at være den fra grammatikkerne velkendte *dvælende anskuelse*. Det er et stiltræk der er grammatisk forklarligt ud fra imperfectos instruks om anskuelse af en intern del af en situation set i relation til en situation i datid. Fortælleteknisk set markerer imperfecto slutscenen i en narration (jf. historisk præsens (15)). Når pittoresk imperfecto især forekommer i journalistisk prosa, der typisk indeholder narrative og beskrivende dele, kan funktionen være at signalere at en narrativ del er slut, (og nu gås der eventuelt over til beskrivelse) (jf. Comrie (1987 s.77)).

- (48) El 19 de noviembre de 1975//a los pocos días **moría** Franco.
'Den 19. november 1975//få dage efter **var** Franco **død**'

5.2. Sammenligning af sætninger i pretérito indefinido og pretérito imperfecto

I (49), (50) og (51) har vi ugrammatiske sætninger fordi konjunktionen *y* ikke kan sideordne den første proposition hvor situationen ses i sit forløb, med en situation der ikke kan realiseres af den samme agent før den første situation er blevet afsluttet. Den "virkelige" rækkefølge må respekteres, dvs. ikonisk sprogbrug.

- (49) ***Abría la carta y la leyó** '*Han var ved at åbne brevet og læste det'
(50) ***Se moría [de risa] y fue enterrado** '*Han var ved at dø [af grin] og blev begravet'
(51) ***Leía varias veces esa página y cerró el libro** (Gutiérrez (1995: 58)) '*Han sad og læste denne side flere gange og lukkede bogen'

I (52) har vi en grammatisk sætning fordi den første situation kunne realiseres mens den anden situation sås i sit forløb (= *var ved at vælte*).

- (52) **Retiré el vaso porque se caía** Jeg fjernede glasset fordi det var ved at vælte'

I (53) bliver tolkningen af pretérito indefinido, *cayó*, at situationen er blevet realiseret engang i fortiden jf. (35) - (38); pga. *porque* må modtageren tolke det som årsagen til *retirar el vaso*. Da årsagen finder sted før følgen, bliver betydningen *var væltet* (= pluscuamperfecto).

(53) **Retiré** el vaso porque **se cayó** 'Jeg fjernede glasset fordi det var væltet'

(54) er ugrammatisk fordi konjunktionen *y* ikke kan sideordne to sætninger hvor det fælles subjekt både ses i en "afsluttet" situation og i en intern del af en anden situation inden for det samme tidsrum, *ayer* (ikonisk sprogbrug).

(54) *Javier **se marchó** de casa ayer y **se paseaba** todo el día (Gutiérrez (1995: 58)) '*Javier gik hjemmefra i går og var ude at gå tur hele dagen'

Men i (55) forbinder konjunktionen *y* to sætninger med hver sit subjekt. Den første sætning tolkes som en afsluttet situation i fortiden og i den sidste anskues en intern del af en anden situation der tolkes som en tilstand efter den første sætning. Der er intet modsætningsforhold mellem præsentationen af de to situationer.

(55) Entonces **hicieron** la nueva carretera y **era** muy fácil llegar hasta la playa (GDLE: 3150) 'Så byggede man den nye vej, og det **var** let at komme til stranden'

Men en pretérito indefinido i stedet for en imperfecto medfører betydningen succession som vist i (56) Jf. (20)

(56) Entonces **hicieron** la nueva carretera y **fue** muy fácil llegar hasta la playa
'Så byggede man den nye vej, og det **blev** let at komme til stranden'

I alle disse tilfælde, (49) - (56), ved konjunktionerne *y* og *porque*, drejer det sig om ikonisk sprogbrug.

5.3. *Pretérito imperfecto anvendes uden relation til et verbal i datid*

Imperfecto bruges i tilfælde hvor der ikke er nogen relation til et andet verbal i datid (57) og (58). I disse tilfælde har imperfecto kun betydningen "intern del af en situation". Når modtageren skal anskue en information eller anmodning som en intern del af en situation, og kommunikationssituationen viser at det er samtidigt med udsigelsestidspunktet, må det tolkes som en information eller anmodning "i sit forløb" eller som ikke fuldbåret. Ud fra et relevanskriterium tolker modtageren det som en ikkepåtrængende og dermed en høflig information eller anmodning der gælder på udsigelsestidspunktet.

- (57) Tan sólo **quería** avisar de que ha habido un cambio de horario: La lectura de mi tesis será el 22 de octubre a las 17:30 horas. 'Jeg ville bare meddele at der er sket en ændring af klokkeslet. Forsvaret af min afhandling bliver den 22 oktober kl. 17.30'
- (58) **Iba a preguntarle** una cosa, María (Gutiérrez (1995: 54)) 'Jeg ville gerne spørge Dem om noget, Maria'

De såkaldte høflighedsimperpektiver som i (58) bruges ved et begrænset antal verber. Det drejer sig om performativer der næsten udelukkende forekommer i 1. person.

I (59) - (60) lægger afsender, et barn, op til en ny leg ved at bruge imperfecto. Instruksen siger at modtageren skal opfatte en intern del af situationen. Ud fra et relevanskriterium (og i modsætning til presente) forstår modtager at situationen må tolkes som noget der ikke er blevet realiseret, noget der ikke er virkeligt, "noget der ikke er rigtigt" på udsigelsestidspunktet, fx en leg.

- (59) Yo **era** el príncipe, tú **eras** una esclava. 'Nu var jeg fyrsten og du var en slave'
- (60) Ahora yo **era** el médico, ¿vale? (Figueras, C. & Marisa Santiago (2000)). 'Nu var jeg lægen, ikke?'

Pretérito imperfecto kan bruges om noget rent fiktivt, også af voksne (61).

- (61) Es como ir en barco, ¿verdad, tú, que sí? Y el oleaje, ¿no sientes el oleaje? -se reía-. Tú hazte cuenta que vamos los dos en una barca. Oye, ¡qué divertido! Tú **eras** el que **iba remando**; la mar

estaba muy revuelta, muy revuelta; ¡**era** una noche terrible y no **veíamos** la costa ni a la de tres!; yo **tenía** mucho miedo y tú entonces... Ya estoy diciendo bobadas, ¿a que sí? (R. Sánchez Ferlosio: El Jarama, cit. GDLE, s. 2917)

‘Det er ligesom at sejle, er det ikke også rigtigt? Og bølgerne, kan du ikke mærke bølgerne?, lo hun. Mærk at vi to er ude at sejle. Orv, hvor skægt. Det **er** dig der **ror**, havet **er** meget oprørt, meget oprørt; det **er** en frygtelig nat og vi **kan ikke se** kysten, uanset hvor meget vi prøver; jeg **er** meget bange og du ... Nu sidder jeg og siger noget dumt, ikke også?’

I kraft af sin betydning, en intern del af situationen, tillader imperfecto at der indfortolkes andre betydninger betinget af andre led i sætningen eller af noget i teksten. Imperfecto kan på den måde komme til at “erstatte” andre tempora, fx condicional med betydning af ønske (62), bl.a. i kraft af den implicitte nægtelse der ligger i udtrykkene, fx *no voy al cine*, eller hypotese (63) fx *no haremos un viaje*.

- (62) De buena gana **me iba** al cine esta tarde (Gutiérrez (1995: 50))
‘Jeg ville gerne i biografen i aften’
- (63) Si tú quisieras acompañarme, **nos hacíamos** un viaje a México (Gutiérrez (1995: 46)) ‘Hvis du ville med, kunne vi to rejse til Mexico’

Ud fra kommunikationssituationen og ud fra sammenhængen indser modtageren at fortidsbetydningen er udelukket, men eftersom den talende formodes at ville udtrykke noget meningsfuldt, søger modtageren en tolkning som er relevant.

Det særprægede ved disse konstruktioner er at kun ét af kravene fra definitionen opfyldes, nemlig “en intern del af situationen”, og der er ingen relation til en anden situation placeret før udsigelsestidspunktet. Se diskussion nedenfor.

6. Kort diskussion af forholdet mellem pretérito indefinido og pretérito imperfecto

Iflg. M.L.Gutiérrez Araus (1995) angiver pretérito indefinido førtidighed i forhold til udsigelsestidspunktet (*anterioridad al origen*) og preté-

rito imperfecto samtidighed med noget fortidigt (*simultaneidad respecto a un punto anterior al origen*) (Gutiérrez (1995: 28)), men det er tidligere vist at imperfecto ikke altid angiver samtidighed, (34) og (35).

Gutiérrez hævder også, ligesom mange andre, at i en tekst står hovedhandlingerne i indefinido og sekundære handlinger i imperfecto (Gutiérrez (1995: 29)).

Gutiérrez går ikke i detaljer i analysen af forholdet mellem definitionerne og begreberne *hovedhandling* – *sekundære handlinger* og definerer heller ikke ud fra hvilke kriterier man kan afgøre om en situation skal være en hovedhandling eller en sekundær handling. Sådan som Gutiérrez fremstiller det, kan begreberne hovedhandling og sekundære handlinger ikke anvendes i regler beregnet til sprogproduktion. Derimod kan det være rimeligt at betragte begreberne hovedhandling – sekundære handlinger som et betydningsprodukt på teksthiveau, baseret på indefinidos og imperfectos grammatiske instrukser. Ved læsningen af en spansk tekst kan læseren følge afsenderens instrukser og tolke noget som vigtigere end andet fx. i (64) **eran**, der gælder bipersoner og **fue**, der gælder den kommende hovedperson.

- (64) Un perro cenizo con un lucero en la frente **irrumpió** en los vericuetos del mercado el primer domingo de diciembre, **revoló** mesas de fritangas, **desbarató** tenderetes de indios y toldos de lotería, y de paso **mordió** a cuatro personas que se le **atravesaron** en el camino. Tres **eran** esclavos negros. La otra **fue** Sierva María de todos los Angeles, hija única del marqués de Casalduero, que había ido con una sirvienta mulata a comprar una ristra de cascabeles para la fiesta de sus doce años. (García Márquez: Del amor y otros demonios, cit. in Gutiérrez (1995) s. 32)
- ‘En askegrå hund med blis i panden løb ind på den ufremkommelige torveplads den første søndag i december, væltede borde med stegemad, bragte uorden i indianernes salgsboder og lotteritelte og bed i forbifarten fire personer som krydsede dens bane. De tre var sorte slaver. Den sidste var Silvia María de todos los Ángeles, Marquisen af Casaldueros eneste datter, som sammen med en mulattjenestepige var kommet for at købe et flettet bånd med bjælder til festen i anledning af sin 12 års fødselsdag.’

Figueras, C. & Marisa Santiago (2000) definerer pretérito indefinido således: Introducer en tidsmæssig forankring før udsigelsestidspunktet og placer her begivenheden eller situationen som udtrykkes af prædikatet (*Introduzca un anclaje temporal anterior al momento de la enunciación y sitúe en él el evento o situación expresado por el predicado verbal*). De definerer pretérito imperfecto således: Find en situation forskellig fra den aktuelle som ytringen som inkluderer imperfecto skal være en tolkning af (*Busque una situación distinta de la actual, de la que el enunciado que incluye al imperfecto sea una interpretación*).

Fordelen ved deres definitioner er at de stort set svarer til alle forekomster af de to tempora, men pga. deres store "bredde" er de ikke anvendelige til at skelne mellem de grammatiske og ugrammatiske sætninger der er nævnt i afsnit 5.2. I deres definition er der ingen begrænsning af begrebet *fortolkning* (= interpretación), og i deres imperfectodefinition er den temporale betydning reduceret til "ikke-aktuel", men så bliver det svært at forklare imperfecto anvendt om fx leg og høflighed.

I denne artikel fastholdes enhedsbetydningen for pretérito indefinido. For pretérito imperfectos vedkommende deles der op i to anvendelser: Fælles for begge anvendelser er at imperfecto tolkes som "en intern del af situationen". I den første anvendelse, 5.1., er situationen i imperfecto knyttet til en anden situation i datid. I den anden anvendelse, 5.3., er situationen i imperfecto ikke knyttet til nogen datid og bliver dermed relateret til udsigelsestidspunktet. Denne opdeling, der bygger på et formelt grundlag, er begrundet i at 5.1. må opfattes som den prototypiske brug af imperfecto, hvorimod 5.3. må opfattes som en sekundær anvendelse. Der er betydningsmæssige overlapninger mellem de to anvendelser og begge anvendelser giver betydninger der traditionelt kaldes modale. Hensigten med denne analyse er at beskrive betydningerne af de forskellige situationer i imperfecto. Disse betydninger, temporale som modale, kan og må grupperes ud fra et andet synspunkt.

Hvorfor kommer indefinido og imperfecto på tekstplan til at betegne henholdsvis hovedhandlinger og sekundære handlinger?

Mulige grunde til at indefinido og imperfecto kommer til at betegne henholdsvis hovedhandlinger og sekundære handlinger (jf. Gutiérrez (1995: 29)) kan udledes af de ovennævnte anvendelser og betydninger.

Indefinido kan udgøre en tekst alene (27) og angiver fortidige situationer der er blevet "realiserede" (35) - (38).

Imperfecto er prototypisk afhængig af andre tempora ("sekundær" i forhold til noget andet). Endvidere, i kraft af sin instruks om anskuelse af en intern del af situationen kan imperfecto ikke signalere noget om begyndelse eller afslutning og dermed heller ikke noget om situationers realisering der hermed bliver indefinidos domæne.^{4 5}

7. Konklusion

Der synes altså at være basis for den antagelse at meget lidt er kodet i de spanske tempusfleksiver. De øvrige betydninger, der ofte tillægges verbalfleksivet, kommer andre steder fra, hyppigt fra adverbialer eller de situationelle elementer. Det synes muligt ud fra fleksivets samspil med andre tekstuelle og pragmatiske betydningselementer at forklare de forskellige temporale og modale betydninger i de enkelte sætninger. En fordel ved denne analyse måde er at syntaksen og pragmatikken ikke fremstår som skarpt adskilte, men som samarbejdende i betydningsproduktionen. Denne sammenkædning af syntaks og pragmatik får som konsekvens at antallet af betydninger hvori det enkelte tempus indgår, ikke kan afgrænses præcist, men til gengæld bliver det muligt at analysere sig frem til og forklare den præcise betydning af den enkelte sætning (parole).

Tilbage står at analysere yderligere og beskrive og gruppere de forskellige betydninger.

-
4. I sammenligning med fransk synes spansk at have en friere syntaks i nogle tilfælde:
 1. Efter anførende verbal af typen *decir que* (at sige) kan spansk have både imperfecto og indefinido, fransk har næsten kun imparfait. (John Pedersen, E. Spang-Hanssen & C. Vikner (1998, § 156.1)).
 2. I forbindelse med tidsbisetninger indledt af *cuando* synes spansk at have flere muligheder (Kjær Jensen (1980 § 66.6)) i modsætning til fransk ved *quand* (John Pedersen, E. Spang-Hanssen & C. Vikner: (1998, §156.3.1)). Brugen af de to datider på spansk er ret fri, men der er dog meget stærke tendenser til en differentieret brug.
 5. I en fortidskontekst finder vi ofte indefinido – imperfecto anvendt om henholdsvis "gyldigt – ikkegyldigt i fortiden". I en nutidskontekst finder vi – parallelt hertil – presente anvendt om noget "gyldigt", og sjældnere imperfecto om noget "ikkegyldigt".

Henvisninger

- Comrie, B. (1987). *Aspect*, Cambridge.
- Doiz-Bienzobas, A. (1995). *The Preterite and the Imperfect in Spanish. Past situation vs. Past Viewpoint*. Upubliceret ph.d.-afhandling. University of California, San Diego.
- Figueras, C. & M. Santiago (2000). *La interpretación de las formas de pasado en el discurso: la oposición pretérito indefinido / pretérito imperfecto de indicativo*. Universidad de Barcelona. Upubliceret paper.
- García Márquez, G. (1996). *Noticia de un secuestro*, Barcelona: Mondadori.
- Gutiérrez Araus, M.L. (1995). *Formas temporales del pasado en indicativo*, Madrid.
- Harder, Peter (1996). *Functional Semantics. A theory of Meaning, structure and tense in English*, Berlin – New York.
- Jensen, Kjær (1987). *Spansk grammatik*, København: Akademisk Forlag.
- Pedersen, J., E. Spang-Hanssen, C. Vikner (1980). *Fransk Grammatik*. København: Akademisk Forlag.
- Real Academia Española (1999). *Gramática Descriptiva de la Lengua Española*. Forkortet GDLE, Madrid.
- Thrane, T. (1997). *Understanding semantics* i C. Bache & A. Klinge (eds.), *Sounds, Structures and Senses – Essays Presented to Niels Davidsen-Nielsen on the Occasion of his Sixtieth Birthday*, s. 235-250.